



## 16. దుకాణాలు, సంస్థల చట్టం

### (SHOPS & ESTABLISHMENT ACT)

లక్ష్యం, పరధి :

కార్బూకులు నంమటితంగాని మరో అవ్యావస్థిత (unorganised) రంగం చిన్న దుకాణాలు, నంస్థలు. వీటిలో వనిచేనే వారి వని వరిస్థితులను మెరుగువరచడానికి ఈ చట్టం రూపొందించారు. ఫాక్టరీల చట్టం, గనుల చట్టం, ఇతర చట్టాల కింద కురాని అనేక దుకాణాలు, నంస్థల కార్బూకులకేనం ఈ చట్టాన్ని ఉద్దేశించారు. వనిమేళలు, విరామాలు, ఓవర్టైం, హోల్డ్, సెలవు, ఉద్యోగం తేలగించు, పాపులు, నంస్థల నిర్వహణ, ఉద్యోగుల విధులు, హక్కులు, యజమానుల బాధ్యతలు ఈ చట్టంలో వివరంచారు.

దుకాణాలు అంట :

1. కిరాణా, గుత్త వ్యాపారాలు చేసు, లేదా సీవలందించే దుకాణం.
2. ఒక సాంతదారు, భాగస్వాములు, ప్రయు వేట కంపెనీ, వభీక్ కంపెనీ పంటి వారి అధ్వర్యంలో నడిచే నంస్థలు, కార్యాలయాలు.
3. వ్యాపార వాణిజ్యాలకు నంబంధి ఉచి వినియోగించే నిలువ గది, గోదాం, వేర్పాపుల్.
4. వేలందారులు, బ్యాంకులు, భీమీ నంస్థలు, భీమా నంద్రలు, షాక్ ఎక్స్చేంజీలు, పేర్ ట్రోక్స్ కమీషన్ ఏజెంట్లు.
5. 10 మంది కను తక్కువ మంది ఉన్న జర్నల్ ఇస్పత్తు, ప్రింటీంగ్ నంస్థలు.
6. ప్రయువెట్ నంపాదనతో నడిచే విద్యా నంస్థలు.
7. ఫాక్టరీల చట్టం కిందకు రాని కర్కాగారాలు, వారి గుమస్తా విభాగాలు.
8. భోజన, నివాస వనతిగల హోటల్లు, రెస్టారంట్లు, కాంట్స్, ధియెటల్లు, సినిమాలు, ఇతర వినోద స్టోలులు, నంస్థలు.

ఉద్యోగులు :

ఈ చట్టం నేరుగాను, కాంట్రాక్టర్ ద్వారానూ నియుతులైన ఉద్యోగులు అందరికీ వర్తిస్తుంది. జీతాలకువనిచేనే వారి యినా కాకబోయినా, అప్రింటీస్ లక్షులైనా వర్తిస్తుంది. ఫాక్టరీల చట్టం కిందకురాని గుమస్తా చిల్పంది ఈ చట్ట వరిధిలోకి వస్తారు.

యజమానుల విధులు :

**రిజిస్ట్రేషన్ :** యజమానులు తమ వపును, తేదా నంస్థను తప్పనిసరిగా రిజిస్ట్రేషన్ చేయాల్సిందే. చీవు ఇన్స్పెక్టర్కు నిల్చిత పారంతో రిజిస్ట్రేషన్కోనం దరఖాస్తు చేయాలి. రిజిస్ట్రేషన్ స్టోపికెట్ వచ్చిన తర్వాత దాన్ని అందరికీ కనిపించే రీతిలో కోసం దరఖాస్తు పెట్టుకోవాలి.

**ఆరోగ్యం, భద్రత :**

నంస్థలను వరిశుభ్రంగాను, ఆరోగ్యవంతంగాను ఉంచడం యజమాని విధి. మురుగునీరు పారే ఏర్పాట్లు మధ్య మధ్య నున్నం రంగులు వేయడం, నరైన గాలి వెలతులు వచ్చేట్లు చూడడం, దహన శీలమైన వద్దర్లున్న చోట ఎవరూ నిగరె ట్ తాగడం కూడాదు.

**వనివేళలు :**

నిల్చితమయిన వనివేళలను మించి దాకాణాలు తెరచి ఉంచకూడదు. రోజుకు తేదా వారానికి వనివేళల వరిమితుల ను, విరామాలను, ఓవర్టైమ్ నియమాలను పాటించాలి. హోటల్లు, రెస్టారంట్లు, ధియెటల్లు తప్ప ప్రతి దుకాణం వారింలో ఏదో ఒక రోజు మూనివేని ఉంచాలి. ఏరోజు మూనివేయాలనే విషయం రాష్ట్రప్రభుత్వం, ప్రాంతాన్ని బట్టి, ఫాక్టరీని బట్టి నిర్ణయించపచ్చ.

వారంలో సెలవు, రోజువారీ వనివేళలు, విరామ సనుయాలు గురించి కార్బూకులందరికీ తెలిసేవిధంగా ప్రదర్శించాలి. డిల్లీ ప్రతి నంస్థ గణతంత్రిదినం (జనవరి 26), స్వాతంత్ర్యదినం (15వ అగస్టు), గాంధీ జయంతి (అష్టోబర్ 2) నాడు తప్పనిసరిగా మూనివేయాలి.

**నియామకాలు-వరిమితులు:**

ఉద్యోగుల నియామకాలకు నంబంధించి చట్టం కోన్ని వరిమితులు విధించింది. వన్నెందు నంవత్సరాలలోపు వయ నున్న వీల్లలను నియమించకూడదు. రాత్రి వేళల్లో మహిళలకు, వీల్లలకు వనులు చెప్పకూడదు. ఒకేవ్యక్తికి రెండు ఉద్యోగాలు రెండు నంస్థల్లో ఇవ్వకూడదు.

ప్రతి యజమాని ఉద్యోగికి తప్పనిసరిగా నియామక వత్తం ఉవ్వాలి. వారికి నిల్చిలో ఆర్థిత సెలవులు, క్వాజివల్ సెలవు, అనారోగ్య సెలవు, ప్రసూతి సెలవు ఇవ్వాలి. వాడని సెలవులు కొంత



కాలంవరకు పోవచ్చు. సెలవులకు, ప్రభు త్వ సెలవులకుగాను యజమాని ఉద్యోగుల వేతనాలను మినహాయించకూడదు. వాడుకోని సెలవులకుగాను డబ్బు చెల్లిం

#### నోటీసు :

ఉద్యోగిని తోలగించే ముందు యజమాని విధిగా నోటీసు ఇవ్వాలి. ఉద్యోగి కూడా నంస్టనుంచి తోలగిపోదలచు కున్న ప్పుడు యజమానికి నోటీసు ఇవ్వవలని ఉంటుంది.

యజమాని రిజిస్ట్రేషను, రికార్డులను నిర్వహిస్తూ రిటర్న్ లద్వారా అవసరమయిన నమాచారాన్ని ఇవ్వాలి. సంస్కరణ ఆవర ఊలో నోటీసు ద్వారా అవసరమైన విషయాలను 3వదర్శించాలి.

#### ఇన్వెక్షన్ :

ఇన్వెక్షన్ వరిశీలనకు వచ్చినప్పుడు వారికి నపాకరించాలి. అడిగిన రికార్డులు, రిజిస్ట్రేషను చూపాలి. దుకాణాలు, సంస్కరణలో ఒకరిద్దరు ఉద్యోగులు మాత్రమే ఉన్నందువల్ల వారిని ఎవరూ వట్టించుకోకుండా పోయే ప్రమాదం ఉంది. నంపుటితంగా అడిగే అవకాశం వారికి కూడా ఉండదు. అందుకే వారికి చట్టవరమయిన రక్షణ కల్పించారు.

“ప్రదేశ్ దుకాణాలు, సంస్కరణ చట్టం, 1986లో అమలులోకి వచ్చింది. అంతకుముందున్న 1966 చట్టం ఫౌనంలో కోత్త చట్టం ప్రవేశపెట్టారు.

వాణిజ్యం, వ్యాపారం, వృత్తి, వని, లేదా వాటికి అనుబంధమైన వనులు చేసే నంస్టలు, పాక్టరీలోని గుమాస్తా విభాగం, పారిశ్రామిక సంస్కరణ, వాడిచే నంస్టలు, పాక్టరీం చట్టం 1948 పరిధిలోకి రాని పారిశ్రామిక 'శంస్తలు. ఇవిగాక రాష్ట్రప్రభుత్వం నోటిఫికేషన్ ద్వారా ప్రకటించే ఏ నంస్టలయినా ఈ చట్టంలో వాణిజ్య నంస్క అనే నిర్వచనంలోకి వస్తాయి ఇందులో దుకాణితర నంస్టల ప్రస్తావన ఉంది (సికిన్ 2(5)).

దుకాణం ఏమిటో సికిన్ 2(21) నిర్వచించిది. వ్యాపారం, నిర్వచించిది. వ్యాపారం, వాణిజ్యం జరిగేచేటు, వినియోగదారులకు సేవలందించే చేటు, నపాకార నంపుం నడివేదుకాణం,

కార్యలయం, స్టోర్ రూం, గోదాము, వేర్ హోటెల్స్ దుకాణానికి సంబంధించిన లేదా సంబంధించని వని జరిగేచేటు. ప్రభుత్వం ఎప్పుడికప్పుడు నోటిఫికేషన్ ద్వారా ప్రకటించే ఏ దుకాణం అయినా దుకాణ నిర్వచనం కిరణికి వస్తుంది. దుకాణం వేరు. వాణిజ్య సంస్క వేరు. ప్రతి సంస్క, దుకాణం రిజిస్ట్రేషన్ చేసుకోవాలి (సికిన్ 3). ఇన్వెక్షన్ రిజిస్ట్రేషన్ పాడిగించే అధికారం ఉంది. రిజి ప్రతీవేస్ నర్సరీఫికెట్సు సెస్పెన్డ్ చేసే అధికారం, రద్దుచేసే అధికారం ఇన్వెక్షన్ రిజి ఉంది (సికిన్ 5). ఈ నిర్దయంపైన అప్పీలు చేసుకునే అవకాశం కూడా ఉంది (సికిన్ 6). దుకాణల్లో నిర్ణయిత వని వేళలకు మిమి వని చేయకూడదు. వీధి ప్రక్కన, దుకాణం బియట, వాణిజ్యలకు ముందు, లేదా తర్వాత పుట్టపాతలపైన వస్తువులను వికయించకూడదు. పత్రికలు, పూలు, వాళ్ళు, కూరగాయలు, పాన్, ఇతర వస్తువులు (ప్రభుత్వం ప్రకటించినవి) మాత్రం వీధుల్లో, దుకాణాల బియట వికయించవచ్చు) (సికిన్ 8).

దుకాణల్లో, సంధ్యల్లో రోజుకు ఎనిమిది గంటలు, వారానికి 48 గంటలకు మించి ఉద్యోగులచేత వని చేయించడానికి వీల్స్ దు (సికిన్ 9)

ఎనిమిది గంటలు మించి వని చేయిస్తే ఓపర్ ట్రైం చెల్లించాలి. వారంలో ఆరు గంటలు మించి ఓపర్ ట్రైం చేయించడానికి వీలులేదు. ప్రతి ఆదివారం మూనివేయాలి.

ఇన్వెక్షన్ లు అవసరమనుకుంచే కోన్ని ప్రాంతాలకు వేరే వని వేళలు, ఆదివారం కాక మర్ రోజు సెలవు ను నిర్ణయించవచ్చు. లేదా ప్రజల ప్రయోజనం కోసం కాన్ని వశులను ప్రత్యేకంగా ఏదయినా ఒక రోజున మూనివేయాలని ఆదేశించవచ్చు.

వీల్లులను పనిలో నియమించకూడదు. ఉదయం 6 గంటలకు ముందు, రాత్రి 7 గంటల తరువాత కొమార వయ న్సులతో పనిచేయించకూడదు. మహిళలకు ఉదయం ఆరు గంటలకు ముందు, రాత్రి 8.30 తర్వాత వనులు చేపుకూడదు.

కాన్సుకు ముందు ఆరు సెలలకు తక్కువ కాకుండా ప్రసూతి సెలవు మహిళలకు ఇవ్వాలి. కాన్సుకు ఆరు వారాల ముందు, తర్వాత ఆరు వారాలు ప్రసూతి సెలవు ఇవ్వాలి.



యకొణాలు. నంస్తల్లో వనిచేసే కార్బూకులకు ఆరోగ్యరమయిన వాతావరణం, గాలి వెలుతురు కల్పించాలి. 240 రోజులు వనిచేసిన ప్రతి ఉద్యోగికి 15 రోజుల వేతనంతో కూడిన సెవులు ఇవ్వాలి. 12 రోజులు మించని అనారోగ్య సెలవు ఇవ్వాలి. కుటుంబ నియంత్రణ శస్తుచికిత్స చేయించుకున్న వారికి ఆరు రోజుల ప్రత్యేక క్యాజువర్ల సెలవులు ఇవ్వాలు పాటిం చాలి.

ఇవిగాక 26 జనవరి, మే డి, 15 ఆగష్టు, 25 అష్టోబర్, ఒకటో నవంబర్ సెలవులుగా పాటించాలి.

ఉద్యోగులందరినీ తప్పనిసరిగా భీమా -పాదువు వధకంలో చేర్చించాలి. ప్రథమత్వం రూపొందించిన వధకంలో నిర్దేశిం చిన మేరకు యజమాని తన వాటా చేల్చించాలి. ఉద్యోగి వజ్ఞాన వాటాను కూడా చేల్చించాలి. సెల జీతం ఇచ్చే బాధ్యత యజమానిపై ఉంది (నిక్షేపణి 35, 36) ప్రతిసెల తర్వాత సెలలో అయిదో రోజులోగా జీతం ఇవ్వాలి. ఉద్యోగి జీతం నుండి యజమాని కొన్ని మినహాయింపులను చేయడానికి చట్టం అనుమతించింది.

#### కారణం లేని తోలగింపు:

ఎవరినీ నద్దైన కారణం లేకుండా ఉద్యోగం నుంచి లోలగించకూడదు. వరనగా ఆరు సెల్లులు వస్తేచేసిన ఉద్యోగికి కనీ నం ఒకసెల నోటిసుగానీ దానికి బదులు సెల జీతంగానీ ఇవ్వాలి. ప్రతి ఏడాది నర్సీనుకు 15 జుల నగటు జీతం సష్టువరిషోర గొఱ ఇవ్వాలి. ఉద్యోగం తోలగింపు ప్రాతపూర్వకంగా ఉండాలి. లోలగింపు లేఖ ప్రతిని ఇన్న పెక్కన్కుజువ్వాలి.

తనకు కార్బూక సంమచట్టాల కింద రావలనిన ప్రయోజనం ఇవ్వనందుకు ఇన్నపెక్కర్కు పిర్మాదు చేసిన ఉద్యోగిని తోలగించడానికి వీలులేదు.

చట్టాల నిర్దేశించిన దుష్టవర్తనలకు, నిర్దేశించిన ఏదానం. ఆకారం మాత్రమే లోలగించవలని ఉంటుంది.

సిక్షన్ 48 కింద చీఫ్ ఇన్స్పెక్టర్ ఒక అధారిటీని నియమించి, ఉద్యోగుల తోలగింపు వివాదాలను పరివ్యరించే బాధ్యత ఆ అధారిటీకి వృగించాలి. ఉద్యోగం-కోల్పోయిన వ్యక్తి అప్పేలును అధారిటీ విని విచారించి నిర్ణయించి, అవసరమయిన న్యాయమైన ఉత్తర్వు ఇవ్వాల్చు. ఉద్యోగంలోనే కాలానికి జీతం ఇవ్వాలో, లేదో కూడా నిర్మయించవచ్చు.

జీతాలనుంచి మినహాయింపులకు నంబంధించిన వివాదాలను, ఇతర క్షేయింలను పరివ్యరించడానికి ఒక అధారిటీని సిక్షన్ 50 కింద నికార్దులను, రిజిస్టర్లను నిర్వహించాలి. నోటిసులను ప్రదర్శించాలి.

యజమాని అన్ని అవసరమయిన రికార్డులను నిర్వహించాలి. నోటిసులను ప్రదర్శించాలి. ఉద్యోగి సెలవుల్లో, వండుగల్లో మరోచోట ఉద్యోగం చేయకూడదు. ఒకచోట వనిచేస్తున్న విషయం తెలిసి మరో యజమాని ఆ ఉద్యోగికి తన వద్ద వనికి అనుమతించకూడదు.

ఈ చట్టం వర్తించని ఉద్యోగులు :

ఈ చట్టం 1600 రూపాయల కన్న ఎక్కువ జీతం తీసుకుంటూ యాజమాన్య బాధ్యతలు నిర్వహించే ఉద్యోగులకు వర్తించదు.

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రథమలోగులు, ప్రానికి నంపులు, రిజర్వ్బ్యాంక్, గనులు, మానె క్షేత్రాల ఉద్యోగులు, తాత్కాలిక సంత లు, ఉత్సవాలలో తాత్కాలికంగా నియమితులైన వారికి ఈ చట్టం వర్తించదు.

ఆస్తుతులు, కెమిస్టులు, (డగిస్టు దుకొణాలు, మంగళి పొపులు, క్లబ్లు, విద్యా నంద్రలు, విద్యా నంపుల లో ఇతర నంపులలో ఉండే పోటల్లు, హోస్టల్లు, రైల్వ్స్ స్టేషన్లలో, డాక్టర్లో, రెప్రోల్లో, విమానాశయుల్లో, బస్టాండ్లలోని స్టాల్స్, రిప్రాంచ్మెంట్ రూంలకు, అంత్య క్రియల సామాన్లు అమ్మువారికి ఈ చట్టంలోని సిక్షన్ 7 నుంచి 15 వరకు ఎవనిచే లు, సెలవులు మొదలైన వాటికి సంబంధించిన నియమాలు) వర్తిస్తాయి.